

14. SEMI-NATUURLIJKE RUITEN EN GROENE RUITEN DIE GENIETEN VAN EEN BESCHERMINGSSTATUUT

1. Inleiding

De menselijke druk op het leefmilieu - en in het bijzonder op de biodiversiteit - noopt de overheid tot het nemen van beschermende maatregelen in een aantal gebieden.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bestaan verschillende min of meer bindende beschermingsstatuten in termen van natuurbehoud; soms zijn verschillende statuten van toepassing op eenzelfde gebied.

Naast de statuten van directe bescherming die de natuurwetgeving oplegt, kunnen groene ruimten immers ook een indirecte bescherming genieten via de wetgeving inzake ruimtelijke ordening, bescherming van het erfgoed en bescherming van de watervoorraden.

Het "Gewestelijk natuurplan 2016-2020 voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest" goedgekeurd in 2016, maakt ook een onderscheid tussen de begrippen actieve en passieve bescherming van de natuur. De gebieden die een actieve bescherming genieten zijn deze waarvoor een actief beheer, gewoonlijk via beheerplannen, moet worden uitgevoerd om de vooraf vastgelegde beschermingsdoelstellingen te behalen. Deze bescherming is van toepassing op gebieden met een hoge biologische waarde die een strikte bescherming nodig hebben, zoals de natuur- of bosreservaten en de Natura 2000-gebieden. Passieve bescherming houdt geen verplichting in voor een actief beheer met het oog op het behoud van de biologische waarde van het betreffende gebied. Dit type bescherming is bijvoorbeeld van toepassing op de verschillende groengebieden die worden opgenomen in het Gewestelijk Bodembestemmingsplan. Het gaat dus om een bescherming via verbodsbepalingen en voorschriften die van toepassing zijn in het gebied.

Deze fiche is in de eerste plaats bedoeld om duidelijkheid te scheppen over de verschillende beschermingsstatuten van de gebieden in het Brussels Gewest en om hun reikwijdte in termen van natuurbehoud te verduidelijken. Verder is het de bedoeling om de betrokken oppervlakten te kwantificeren en te lokaliseren. Na de voorstelling van de beschermingsstatuten die voortvloeien uit de natuurwetgeving, worden in hoofdstukken 3, 4 en 5 kort de statuten besproken die het gevolg zijn van de wetgeving inzake ruimtelijke ordening, bescherming van het erfgoed en bescherming van de watervoorraden.

Voor meer informatie betreffende de beschermde zones, en meer bepaald de gebieden die op grond van de waterwetgeving worden beschermd, verwijzen we naar het "Register van de beschermde gebieden van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in toepassing van de kaderordonnantie water" (Leefmilieu Brussel, 2014).

2. (Half-)natuurlijke gebieden die beschermd zijn krachtens de wetgeving inzake natuurbescherming

2.1. Natuur -en bosreservaten

De wet op het natuurbehoud (12 juli 1973) en de Brusselse ordonnantie betreffende het behoud en de bescherming van de natuur (27 april 1995) hebben geleid tot de creatie van de statuten "natuurreservaat" en "bosreservaat" waarbij gebieden beschermd worden omwille van hun opmerkelijke of uitzonderlijke biologische waarde.

De ordonnantie betreffende het natuurbehoud van 1 maart 2012 (Natuurordonnantie) definieert verschillende soorten reservaten:

- het integrale natuurreservaat: een beschermd gebied, opgericht om er de natuurfenomenen volgens hun eigen dynamiek te laten ontwikkelen;
- het gerichte natuurreservaat: een beschermd gebied waarin een geschikt beheer de natuurlijke habitats en soorten waarvoor het gebied als reservaat is aangeduid, in een gunstige staat van instandhouding beoogt te behouden of te herstellen. Daartoe kunnen maatregelen worden getroffen om planten- en diersoorten in stand te houden, te controleren of opnieuw in te voeren,

om bepaalde faciës van het plantendek te behouden of verstoorde natuurlijke habitats weer te herstellen;

- het integrale bosreservaat: een bos of een deel daarvan dat wordt beschermd, gecreëerd om er de natuurfenomenen volgens hun eigen dynamiek te laten ontwikkelen;
- het gerichte bosreservaat: een bos of een deel daarvan dat wordt beschermd, gecreëerd om de populaties inheemse soorten of typerende of opmerkelijke faciës in stand te houden en het ongeschonden karakter van de bodem en het milieu te verzekeren.

De Brusselse natuurreservaten verschillen verder ook naargelang hun statuut:

- de gewestelijke natuurreservaten: deze worden opgericht op gronden die eigendom zijn van het Gewest, die het Gewest huurt of die hiertoe aan het Gewest ter beschikking worden gesteld; zij worden beheerd door het Gewest (Leefmilieu Brussel);
- de erkende natuurreservaten: natuurreservaten die op andere gronden dan de hierboven beschreven gronden worden opgericht, op vraag van de eigenaar van deze gronden en, desgevallend, met instemming van de gebruikers ervan. Zij worden beheerd door een natuurlijke persoon of rechtspersoon (vereniging) en niet door het Gewest;
- de bosreservaten: deze worden opgericht op gronden die eigendom zijn van het Gewest, die het Gewest huurt of die hiertoe aan het Gewest ter beschikking worden gesteld.

Natuurreservaten zijn onderworpen aan de strengste beschermingsmaatregelen. Op grond van artikel 27 van de Ordonnantie betreffende het natuurbehoud zijn een aantal daden er verboden (behalve indien het beheerplan in een afwijking voorziet): bouwen of het reliëf van de bodem wijzigen, plukken of verzamelen (inclusief dood hout), niet-inheemse boomsoorten planten, wilde diersoorten opzettelijk verstoren, in het wild levende dieren voederen en vissen uitzetten, de paden verlaten, meststoffen en pesticiden gebruiken, enz. Deze maatregelen zijn ook van toepassing op bosreservaten, die evenwel onder het bosbeleid blijven (regelgeving met betrekking tot openbare bossen, uitgbaat of niet).

Elk natuur- en bosreservaat wordt beheerd volgens een beheerplan dat aan een openbaar onderzoek wordt onderworpen, een verkeersreglement (buiten de wegen en paden voor het openbaar vervoer) en een toezichts- en politiereglement. De Natuurordonnantie voorziet ook in een passende beoordeling van de effecten van alle plannen of projecten die mogelijk de natuur- of bosreservaten op significante wijze kunnen beïnvloeden.

Voor de natuur- en bosreservaten die zich in de Natura 2000-gebieden bevinden (zie hieronder) zijn de instandhoudingsdoelstellingen die zijn vastgelegd voor de natuurlijke habitats en de soorten identiek aan deze die zijn vermeld in de aanwijzingsbesluiten van het gebied. In het Zoniënwoud werd het statuut van natuurreservaat vaak toegekend aan vochtige milieus in de valleien. Indien ze sterk onder druk staan als gevolg van recreatief gebruik lopen deze gebieden, die zeer gevoelig zijn voor vertrapping, het risico om snel beschadigd te worden of zelfs te verdwijnen. Het merendeel van de beheerde natuurreservaten die in het Zoniënwoud gelegen zijn, betreft valleien en half-natuurlijke gebieden die vaak een beheer vereisen dat afwijkt van het standaard bosbouwbeheer.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest telt momenteel 16 natuurreservaten en 2 bosreservaten met een oppervlakte van respectievelijk bijna 132 ha en 159 ha. Onderstaande figuren geven de evolutie weer van het aantal reservaten en hun totaaloppervlakte sinds het ontstaan van het Brussels Gewest.

Fig 14.1 Evolutie van het aantal natuur- en bosreservaten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron : Departement Biodiversiteit, Leefmilieu Brussel 2019

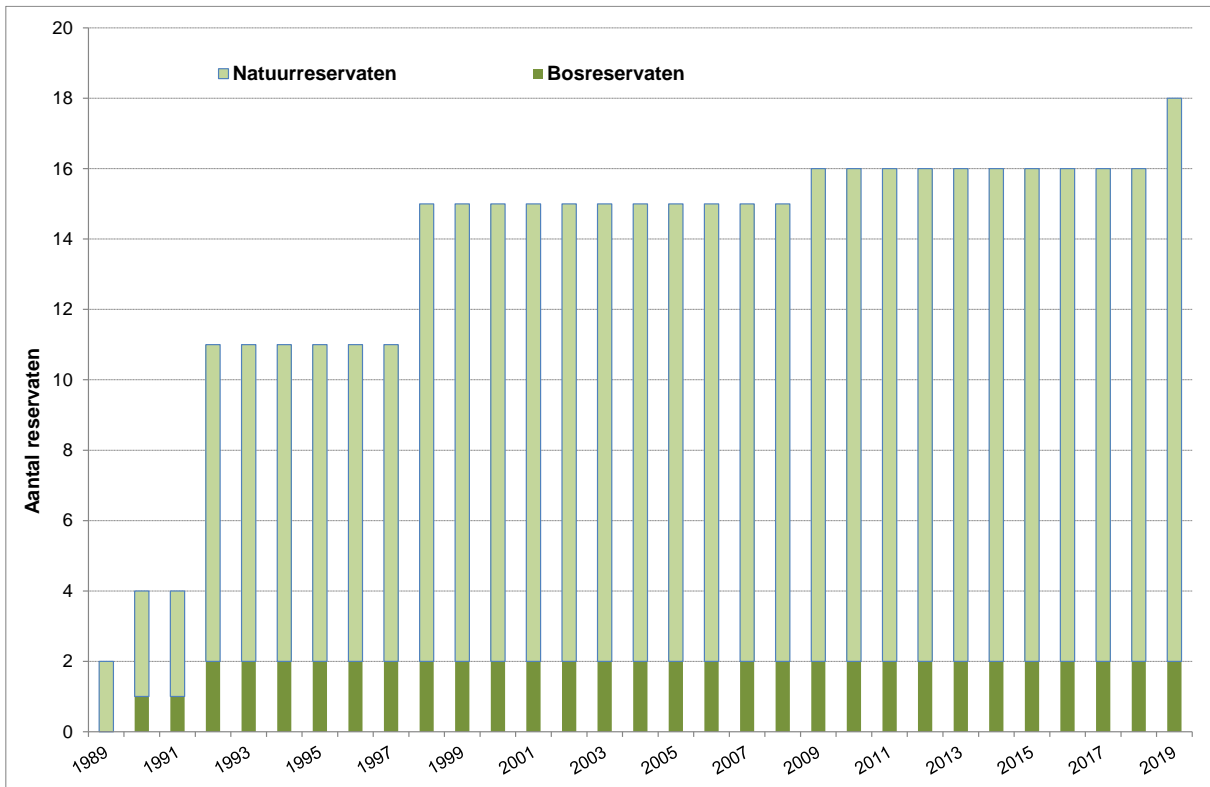
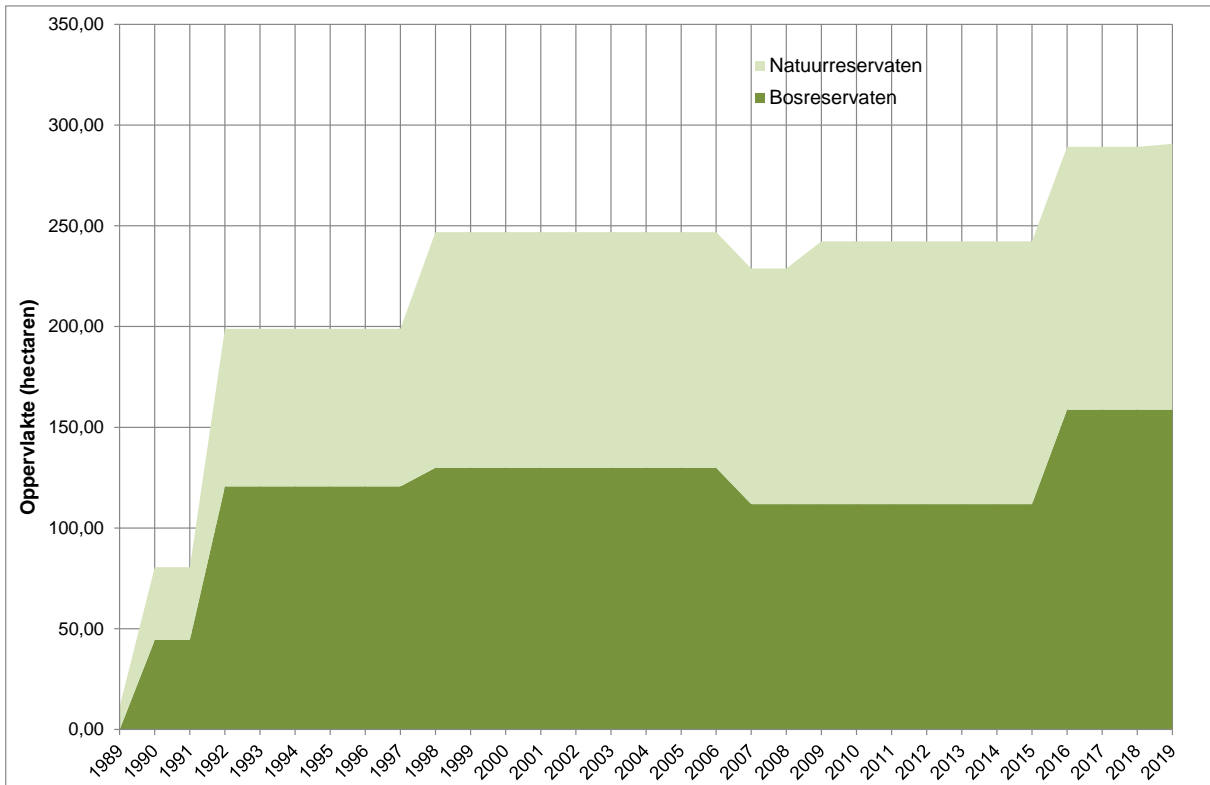

Fig 14.2 Evolutie van de oppervlakte van de natuur- en bosreservaten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron : Departement Biodiversiteit, Leefmilieu Brussel 2019

De eerste reservaten werden in 1989 erkend. Er zijn vervolgens zes erkenningsgolven geweest: in 1990 (de natuur- en bosreservaten van Rood Klooster), in 1992 (6 natuurreservaten en 1 bosreservaat van de Verdrongen Kinderen), in 1998 (4 natuurreservaten), in 2007 (vervanging van het bosreservaat van de Verdrongen Kinderen door het integrale bosreservaat van Grippensdelle), in 2009 (erkend natuurreservaat in Vogelzang) en in 2019 (erkende natuurreservaten Koevijverdal en rietveld te Neerpede). De meeste besluiten maakten het voorwerp uit van een besluit tot wijziging in 2016 met het oog op de integratie van instandhoudingsdoelstellingen voor de verschillende natuurlijke habitats die zich in de reservaten bevinden. Wat het bosreservaat van Grippensdelle betreft, had het besluit tot wijziging ook betrekking op een aanzienlijke uitbreiding van het reservaat van 36 naar 81 ha.

Onderstaande tabellen geven samenvattende informatie weer over elk reservaat van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de belangrijkste aanwezige biotopen. De geïnteresseerde lezer kan een nauwkeurige beschrijving van de natuurlijke habitats die zich in de verschillende reservaten bevinden en hun oppervlakte terugvinden in de bijlage bij de besluiten.

Tabel 14.3

Natuurreservaten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (situatie 06/2019)									
Bron: Leefmilieu Brussel (departement Natuurbeheer/Biodiversiteit en Reporting en milieueffecten, 2019)									
Naam	Gemeente	Datum van creatie reservaat (jongste besluit tot wijziging)	Statuten	Eigenaar	Beheerder	Oppervlakte (ha)	Belang-rijkste aanwezige biotopen	Belang-rijkste beheersdaden	Beheersplan
Kinsendael - Kriekenput	Ukkel	26/06/1989 (15/12/2016)	GNR, SBZ II, GGHW, geklasseerd	BHG	LB	9,4	Alluviale bossen	Integraal beheer	Aan de gang
Poelbos	Jette	26/06/1989 (15/12/2016)	INR, SBZ III, GGHW, geklasseerd	BHG	CEBO en LB	8,8	Kalkrijk bos, vijvers	Integraal beheer	Aan de gang
Rood Klooster	Oudergem	25/10/1990 (15/12/2016)	GNR, SBZ I, BG, geklasseerd	BHG	LB	24,7	Bos, vijvers, kalkhoudende taluds	Afmaaien, begrazen	Goedgekeurde (2019)
Moeraske	Evere	04/04/1992	NR, GGHW, geklasseerd	Infrabel	MOB	6,2	Moeras, ruigte	Afmaaien	Aan de gang
Vallei van de Drie Fontein	Oudergem	27/04/1992 (15/12/2016)	NR, SBZ I, BG, geklasseerd	BHG	LB	8,1	Bos, vochtige w eilanden, vijvers	Afmaaien, dunnen	Goedgekeurde (2019)
Pinnebeekpoel	Watermaal-Bosvoorde	27/04/1992 (15/12/2016)	NR, SBZ I, BG, geklasseerd	BHG	LB	1,2	Poel en bos	Afmaaien, ruimen	Goedgekeurde (2019)
Vallei van de Vuilbeek	Watermaal-Bosvoorde	27/04/1992 (15/12/2016)	NR, SBZ I, BG, geklasseerd	BHG	LB	6,5	Vijvers, moeras, bos	Afmaaien	Goedgekeurde (2019)
Vallei van de Verdrongen Kinderen	Watermaal-Bosvoorde	27/04/1992 (15/12/2016)	NR, SBZ I, BG, geklasseerd	BHG	LB	7,4	Vijvers, moeras, bos	Afmaaien	Goedgekeurde (2019)
Zavelenberg	Sint-Agatha-Berchem	27/04/1992 (15/12/2016)	Gew NR, GGHW, geklasseerd	BHG	LB	12,7	Grote zeggenvoedplanten, bronnen, hagen, grasland	Afmaaien, begrazen, hagen snoeien	Goedgekeurde (2016)
Moeras van Jette	Jette	10/12/1998 (15/12/2016)	GNR, SBZ III, GGHW, geklasseerd	BHG	CEBO en LB	4,7	Rietvegetaties en wilgenstruweel	Afmaaien	Aan de gang
Moeras van Ganshoren	Ganshoren	10/12/1998 (15/12/2016)	GNR, SBZ III, GGHW, geklasseerd	BHG	LB	11,0	Vochtig grasland en wilgenstruweel	Afmaaien	Aan de gang
Laarbeekbos	Jette	10/12/1998 (15/12/2016)	GNR, SBZ III, BG/GGHW, geklasseerd	BHG	LB	15,7	Kalkrijk bos, doorsijpelingsgebieden, vochtig grasland, poelen	Afmaaien en integraal beheer	Aan de gang
Rietkraag Ter Bronnenpark	St-Lambrechts - Woluwe	10/12/1998 (15/12/2016)	GNR, SBZ I, PK, geklasseerd	St-Lambrechts -Woluwe	LB	0,6	Rietvegetaties	Afmaaien	Te doen
Vogelzangbeek	Anderlecht	14/05/2009	ENR, GG/GGHW, geklasseerd	Anderlecht	CBN Vogelzang en LB	13,5	Grasland, vochtige zones en bosjes	Afmaaien	Aan de gang
Koevijverdal	Anderlecht	17/01/2019	ENR, GGHW	Anderlecht	Natuurpunt	0,9	Alluviale bossen, natte ruigte	Diversificatie van boshabitat en bosranden, afmaaien...	Goedgekeurde (2019)
Rietveld te Neerpede	Anderlecht	17/01/2019	ENR	Anderlecht	Natagora	0,6	Natte ruigte, rietvegetatie	Beperking van her bebossing, onderhoud van wilgen, braamstruweel...	Goedgekeurde (2019)
(Gew) NR	(Gew estelijk) natuurreservaat				GGHW	Groengebieden met hoogbiologische waarde in de zin van het GBP (bodembestemmingskaart)			
INR / GNR	Integraal natuurreservaat / Gericht natuurreservaat				BG	Bosgebied in de zin van het GBP			
ENR	Erkend natuurreservaat				FK	Parkgebied in de zin van het GBP			
BR	Bosreservaat				LB	Leefmilieu Brussel			
IBR	Integraal bosreservaat				CEBO	Milieucmissie voor Brussel-West			
SBZ	Speciale Beschermingszone (netwerk Natura 2000)				MOB	Milieucmissie Brussel en Omgeving vzw			
					CBN	Commissie voor Behoud, Beheer en Ontwikkeling van de Natuur in de Vogelzangbeekvallei			

Tabel 14.4

Bosreservaten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (situatie 06/2017)									
Bron: Leefmilieu Brussel (departement Natuurbeheer en departement Biodiversiteit, 2017)									
Naam	Gemeente	Datum van creatie van het reservaat (jongste besluit tot wijziging)	Statuten	Eigenaar	Beheerder	Oppervlakte (ha) zoals vermeld in het besluit	Belangrijkste aanwezige biotopen	Belangrijkste beheersdaden	Beheersplan
Grippensdelle	Watermaal-Bosvoorde	27/09/2007 (15/12/2016)	IBR, BG, SBZI, geklasseerd, Werelderfgoed van Unesco	BHG	LB	83,1	Oud zuurminnend beukenbos	Geen	Voor openbaar onderzoek
Rood Klooster	Oudergem en Sint-Pieters-Woluwe	25/10/1990 (15/12/2016)	GBR, SBZI, BG, geklasseerd	BHG	LB	75,7	Zuurminnend beukenbos, Wintereikenbos met hyacinten	Voorzichtig dunnen en planten van zomereik	Voor openbaar onderzoek
BR Bosreservaat					SBZ Speciale Beschermingszone (netwerk Natura 2000)				
IBR / GBR Integraal bosreservaat / Gericht bosreservaat					BG Bosgebied in de zin van het GBP				

Het Brussels Gewest telt 2 bosreservaten waaronder het integraal bosreservaat van Grippensdelle. Dit werd in juli 2017 ingeschreven op de Werelderfgoedlijst van Unesco, samen met drie andere integrale bosreservaten van het Zoniënwoud die in het Vlaams en Waals Gewest gelegen zijn. Deze delen van het Zoniënwoud, die in totaal een oppervlakte van 270 ha bestrijken, werden erkend als onderdeel van een reeks van 78 opmerkelijke beuken die zich in 12 Europese landen bevinden en dit na een selectie gebaseerd op internationaal onderzoekswerk dat in 2012 van start ging. Dit geheel bestaat uit beuken die strikt beschermd zijn en dat wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van uitzonderlijk oude bomen en een opmerkelijke biodiversiteit.

Door de klassering van deze reservaten van het Zoniënwoud door Unesco wordt het hele Zoniënwoud beschouwd als een bufferzone, d.w.z. dat er niets mag worden gedaan dat de bescherming van de gebieden met Unesco-statuuut zou kunnen bedreigen.

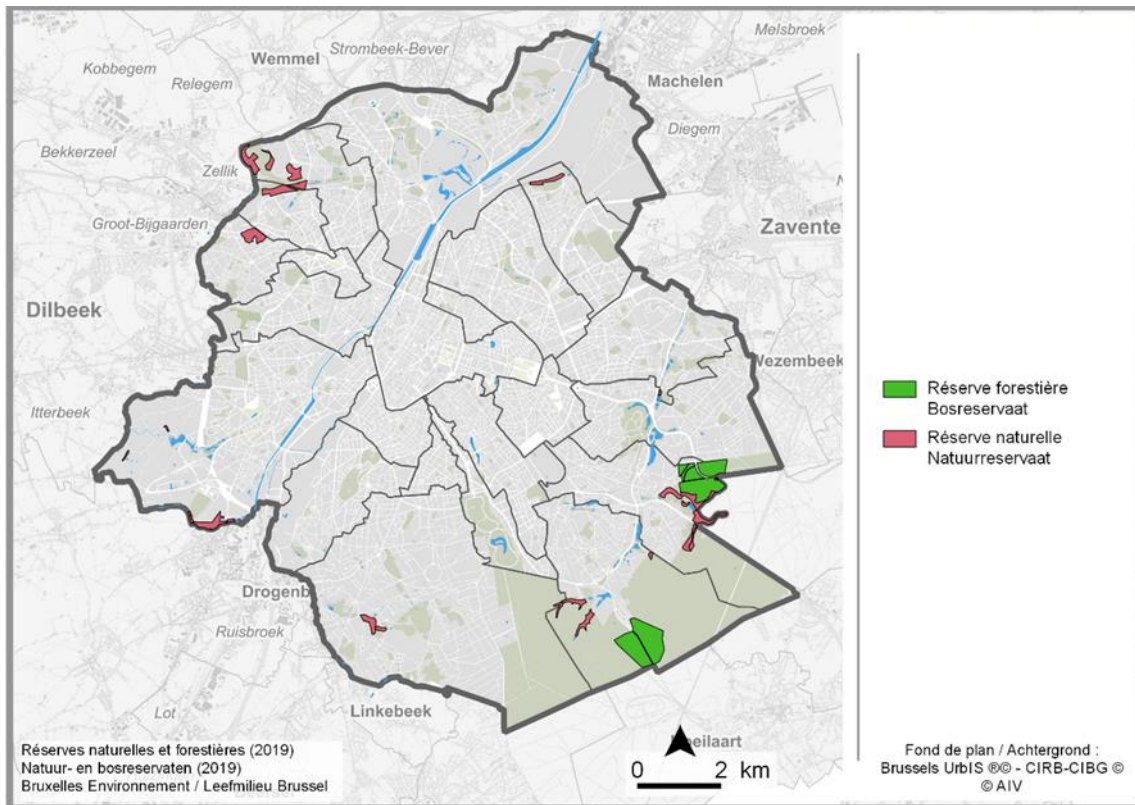
We merken op dat de integrale bosreservaten gebieden zijn waar geen enkel beheer wordt ondernomen en waar het bos vrij kan evolueren, maar waar toch interventies omwille van veiligheidsredenen kunnen plaatsvinden.

Kaart 14.5

Ligging van de natuur- en bosreservaten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron : Leefmilieu Brussel 2019

Slechts 5 natuureservaten zijn niet gelegen in speciale beschermingszones van het Natura 2000 netwerk (zie volgende §), namelijk: Zavelenberg, Vogelzangbeek, Moeraske, Koevijverdal en Rietveld te Neerpede.

2.2. Speciale beschermingszones en habitats van communautair belang

Het Natura 2000 netwerk is een Europees netwerk van natuurgebieden of half-natuurgebieden die een speciaal beschermingsstatuut genieten door de habitats of soorten die er aanwezig zijn. Het is samengesteld uit gebieden die de Europese lidstaten hebben aangeduid in toepassing van twee Europese richtlijnen, namelijk de richtlijn inzake het behoud van de vogelstand of de zogenaamde "Vogelrichtlijn" (richtlijn 2009/147/EG) en de richtlijn inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna, de zogenaamde "Habitatrichtlijn" (richtlijn 92/43/EG). Deze laatste beoogt zowel het behoud van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten als de instandhouding van wilde dier- en plantensoorten. Bijlage I van bovengenoemde richtlijn omvat een lijst met natuurlijke of halfnatuurlijke van communautair belang (d.w.z., samengevat, zeldzame en/of typische of opmerkelijke habitats op Europese schaal); bijlage 2 bevat de lijst van fauna en flora van communautair belang.

Niettegenstaande sommige gebieden interessant zijn voor tal van vogelsoorten, heeft het Brussels Hoofdstedelijk Gewest geen "speciale beschermingszones" (SBZ) op grond van de "Vogelrichtlijn". Ondanks zijn stedelijk karakter telt het gewestelijk grondgebied evenwel 10 soorten habitats die vermeld worden in Bijlage I (lijst met natuurlijke of halfnatuurlijke van communautair belang) volgens de "Habitatrichtlijn" en 10 soorten fauna in Bijlage II (waarvan sommige geïdentificeerd zijn na de selectie van de gebieden): 6 soorten vleermuizen, 1 insect (vliegend hert of *Lucanus cervus*), 1 vissoort (bittervoorn of *Rhodeus sericeus amarus*), 1 amfibie (kamsalamander of *Triturus cristatus*) en een klein schaaldier (*Vertigo angustior*).

De aanwezigheid van deze habitats en deze diersoorten van communautair belang in het Brussels Gewest heeft het mogelijk gemaakt om een lijst met gebieden op te stellen waarin deze werden aangetroffen, zodat die gebieden als speciale beschermingszones (SBZ) konden worden voorgelegd aan de Europese Commissie in december 2002 (B.S. 27/03/2003). Gelet op de hoge verstedelijkingsgraad van het Gewest, is hier geen sprake van één aaneensluitend, homogeen gebied, maar van drie zones die een mozaïek van 48 gebieden omvatten.

In december 2004 keurde de Europese Commissie definitief de gebieden van communautair belang (GCB) goed voor de Atlantische en continentale regio - waaronder België.

Van zodra de Natura 2000-gebieden het statuut van communautair belang kregen toegewezen door Europa, werden ze onderworpen aan preventieve instandhoudingsmaatregelen om de integriteit van de natuurlijke habitats en de habitats van de aanwezige soorten te waarborgen. De Natuurordonnantie bepaalt verder dat voor elk vergunnings-, toelatings- of goedkeuringsplichtig plan of project dat significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000 gebied, een passende beoordeling moet worden gemaakt van de gevolgen voor dat gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen van dat Natura 2000 gebied.

De aanwijzing van Natura 2000-gebieden is onderworpen aan drie besluiten van de Brusselse Regering (goedgekeurd in 2015 en 2016), die de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied bepalen, bovenop de voorgestelde beheermaatregelen om deze te bereiken (voor elk Natura 2000 gebied) en de specifieke voorschriften binnen of buiten het gebied om de instandhouding ervan te waarborgen.

Via een aanpassing van het aanwijzingsbesluit werd SBZII in 2019 uitgebreid met 13 hectare (site van het oude Pasteurinstituut) van het Engelandplateau. Deze uitbreiding is ingegeven door de zeer hoge natuurwetenschappelijke waarde alsook door de unieke geomorphologische opbouw van de site, maar ook door de ligging die een cruciale schakel is voor de verbinding van verschillende groene ruimten met hoge biologische waarde. Een wetenschappelijke studie toonde ook de aanwezigheid aan van de Ingekorven vleermuis (*Myotis emarginatus*), een vleermuisensoort waarvan de aanwezigheid niet gekend was ten tijde van het aangepaste aanwijzingsbesluit in 2015.

De 3 speciale beschermingszones bedekken nu een totale oppervlakte van 2329 hectaren (oftewel iets meer dan 14% van het Brussels grondgebied):

- het Zoniënwoud met bosrand en aanpalende bosgebieden en de Woluwevallei (2066 ha) – SBZ I;
- de bosgebieden en open ruimten ten zuiden van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest - complex Verrewinkel – Kinsendael (147 ha) – SBZ II;
- de bosgebieden en vochtige gebieden van de Molenbeekvallei in het noordwesten van het Brussels Gewest (116 ha) - SBZ III.ⁱ

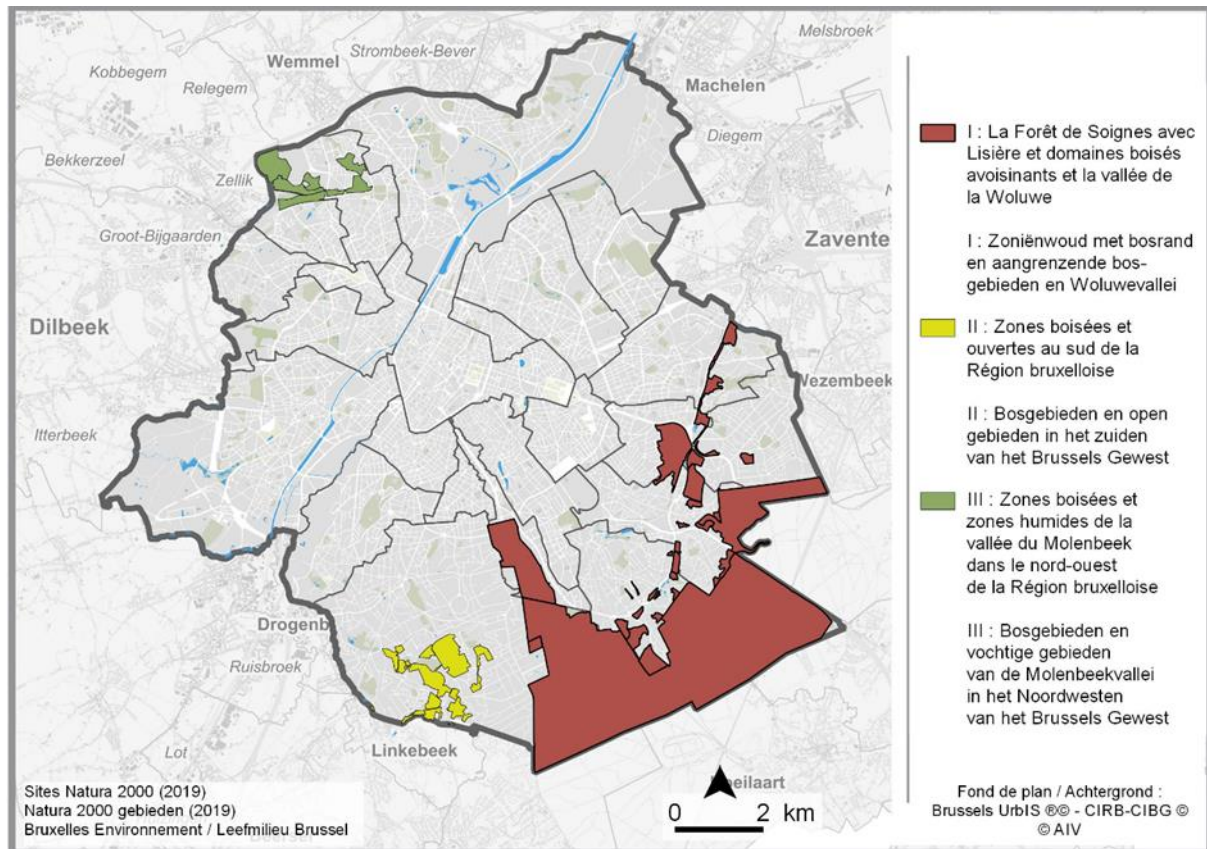
ⁱ De oppervlakten van de SBZ's zijn deze welke vermeld staan in de aanwijzingsbesluiten.

Kaart 14.6

Ligging van de Natura 2000-gebieden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron : Leefmilieu Brussel 2019

Met een oppervlakte van 1659 ha neemt het Brussels deel van het Zoniënwoud het leeuwendeel van de SBZ's voor zijn rekening.

De Natura 2000 gebieden zijn geen "gesloten" natuurreservaten: menselijke activiteiten (bijvoorbeeld zachte recreatieactiviteiten) zijn er toegestaan voor zover zij de instandhouding van de habitats en beschermde soorten niet in gevaar brengen.

Er bestaat een specifieke factsheet over de natuurlijke habitats die de Brusselse groene ruimten rijk zijn (waaronder de habitats van communautair belang, die een totale oppervlakte van 1852 ha bedekken) (zie factsheet over de natuurlijke habitats in de Brusselse groene ruimten).

Tabel 14.7

Habitattypes van gewestelijk belang en oppervlakte per Speciale Beschermingszone (Natura 2000)		
Bron: Leefmilieu Brussel (departement Biodiversiteit, 2019)		
SBZ	Habitatype van gewestelijk belang	Oppervlakte (ha)
I	3150 Van nature eutrofe vijvers en meren met vegetatie van het type <i>Magnopotamion</i> of <i>Hydrochar</i>	19,3
	4030 Droge Europese heide	spot
	6430 Voedselrijke ruigten subtype vochtige tot natte ruigten	4,3
	6430 Voedselrijke ruigten subtype boszomen	1,9
	6510 Schraal hooiland subtype matig droog - vochtig type (<i>Arrhenatherion</i>)	15,1
	7220 Kalktufbronnen met tufsteenformatie (<i>Cratoneurion</i>)	spot
	9120 Zuurminnende beukenbossen	1204,0
	9130 Beukenbossen <i>Asperulo-Fagetum</i>	189,0
	9160 Eiken-haagbeukenbossen (<i>Carpinion-Betuli</i>)	191,0
	9190 Zuurminnende eikenbossen	11,9
	91E0 Alluviale bossen met <i>Alnus glutinosa</i> en <i>Fraxinus excelsior</i> (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicio</i>)	40,0
	subtype 91E0 Alluviale bossen subtype <i>Essenbronbos</i>	13,4
	II	6430 Voedselrijke ruigten subtype vochtige tot natte ruigten
6430 Voedselrijke ruigten subtype boszomen		3,0
6510 Schraal hooiland subtype matig droog - vochtig type (<i>Arrhenatherion</i>)		6,7
9120 Zuurminnende beukenbossen		17,0
9130 Beukenbossen <i>Asperulo-Fagetum</i>		11,6
9160 Eiken-haagbeukenbossen (<i>Carpinion-Betuli</i>)		7,4
9190 Zuurminnende eikenbossen		19,8
91E0 Alluviale bossen met <i>Alnus glutinosa</i> en <i>Fraxinus excelsior</i> (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicio</i>)	14,3	
III	3150 Van nature eutrofe vijvers en meren met vegetatie van het type <i>Magnopotamion</i> of <i>Hydrochar</i>	0,2
	6430 Voedselrijke ruigten subtype vochtige tot natte ruigten	6,9
	6430 Voedselrijke ruigten subtype boszomen	0,2
	6510 Schraal hooiland subtype matig droog - vochtig type (<i>Arrhenatherion</i>)	0,8
	7220 Kalktufbronnen met tufsteenformatie (<i>Cratoneurion</i>)	spot
	9120 Zuurminnende beukenbossen	2,7
	9160 Eiken-haagbeukenbossen (<i>Carpinion-Betuli</i>)	53,1
	91E0 Alluviale bossen met <i>Alnus glutinosa</i> en <i>Fraxinus excelsior</i> (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicio</i>)	17,5

Voor de 48 Natura 2000-gebieden gelegen in het Brussels Gewest werkt Leefmilieu Brussel momenteel aan de opstelling van de ontwerpen van beheerplan in overleg met de eventuele eigenaars en betrokken gebruikers die niet van het Gewest zijn. Het beheerplan moet vervolgens worden onderworpen aan een openbaar onderzoek.

Zoals het Natuurrapport (Leefmilieu Brussel 2012) samenvat, kunnen de beheerplannen in verschillende maatregelen voorzien om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken, namelijk:

- de opstelling van een beheercontract met de betrokken eigenaars en gebruikers;
- de aanpassing van beheermaatregelen van de gebieden waarvan het Gewest direct of indirect het beheer verzekert;
- de toekenning van een statuut van natuur- of bosreservaat aan de gebieden;
- de goedkeuring door de Regering van bijzondere beheermaatregelen;
- de onteigening van het gebied en de verwerving door aankoop of ruil met het oog op zijn beheer door Leefmilieu Brussel.

Tot op heden werd enkel het beheerplan voor het Natura 2000-gebied dat overeenkomt met het Zoniënwoud aangenomen door de goedkeuring in 2019 van het beheerplan voor het Zoniënwoud. In oppervlakte gaat dit om meer dan 70% van de Natura 2000-gebieden in het Brussels Gewest.

2.3. Natuurlijke habitats van gewestelijk belang

De Natuurordonnantie introduceert verder het beginsel "natuurlijke habitats van gewestelijk belang" (HGB), die gedefinieerd worden als "natuurlijke habitats op het gewestelijk grondgebied voor de instandhouding waarvan het Gewest een bijzondere verantwoordelijkheid draagt vanwege hun belang voor het gewestelijk natuurerfgoed en/of vanwege hun ongunstige staat van instandhouding". Deze HGB zijn gelegen zowel in de Natura 2000 gebieden als daarbuiten, waar ze grotendeels deel uitmaken van open habitats. Net als de habitats van communautair belang wordt een HGB gelegen in een Natura 2000-gebied of een natuurreservaat onderworpen aan instandhoudingsdoelstellingen en bijhorende beheermaatregelen.

De onderstaande tabel bevat de verschillende habitats van gewestelijk belang die aanwezig zijn in de Brusselse Natura 2000-gebieden. Samen bestrijken ze een oppervlakte van ongeveer 93 ha.

Tabel 14.8

Habitattypes van regionaal belang en oppervlakte per Speciale Beschermingszone (Natura 2000)		
Bron: Leefmilieu Brussel (departement Biodiversiteit, 2019)		
SBZ	Habitatype van regionaal belang	Oppervlakte (ha)
I	HGB Grote zeggenvegetaties	1,0
	HGB Struisgrasgrasland (<i>Agrostis capillaris</i>)	0,1
	HGB Kamgrasland (<i>Cynosurus cristatus</i>)	50,0
	HGB Dotterbloemgrasland (<i>Caltha palustris</i>)	2,4
	HGB Zilverschoongrasland (<i>Potentilla anserina</i>)	3,6
	HGB Rietland en andere Phragmition-vegetaties	3,0
II	HGB Struisgrasgrasland (<i>Agrostis capillaris</i>)	0,2
	HGB Kamgrasland (<i>Cynosurus cristatus</i>)	22,9
	HGB Dotterbloemgrasland (<i>Caltha palustris</i>)	0,2
III	HGB Kamgrasland (<i>Cynosurus cristatus</i>)	7,4
	HGB Zilverschoongrasland (<i>Potentilla anserina</i>)	0,5
	HGB Rietland en andere Phragmition-vegetaties	0,8
	HGB Dotterbloemgrasland (<i>Caltha palustris</i>)	te ontwikkelen minimum 1 ha

2.4. Speciale beschermingszones

In toepassing van de Ordonnantie van 30 maart 1995 aangaande het betreden van de bossen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werd er een erg bijzonder statuut toegekend aan bepaalde zones van het Zoniënwoud om de doorstroom en de bezoekersaantallen te regelen. Zo werden vier speciale beschermingszones met een totale oppervlakte van 587 ha bij besluit van 27 september 2007 aangewezen. Deze oppervlakte werd onlangs verminderd op het niveau van de Speciale Beschermingszone 4 om rekening te houden met de uitbreiding van het integraal bosreservaat van Grippensdelle die deze Speciale Beschermingszone 4 gedeeltelijk overlapt (cf. Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 15 december 2016 tot wijziging van de besluiten tot aanwijzing van de natuur- en bosreservaten met betrekking tot het Zoniënwoud in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Dit statuut houdt gebruiksbeperkingen in: honden moeten aan de leiband en de toegang voor het publiek is beperkt tot de wegen en paden. Er is geen wettelijke impact op het beheer van de betrokken zones. Dit statuut verstrekt de bestaande beschermingsstatuten van het Brussels Gewest door bufferzones rond beschermde gebieden te creëren of door de impact van het overvloedige gebruik van bepaalde gebieden te beperken (Leefmilieu Brussel, Natuurrapport, 2012).

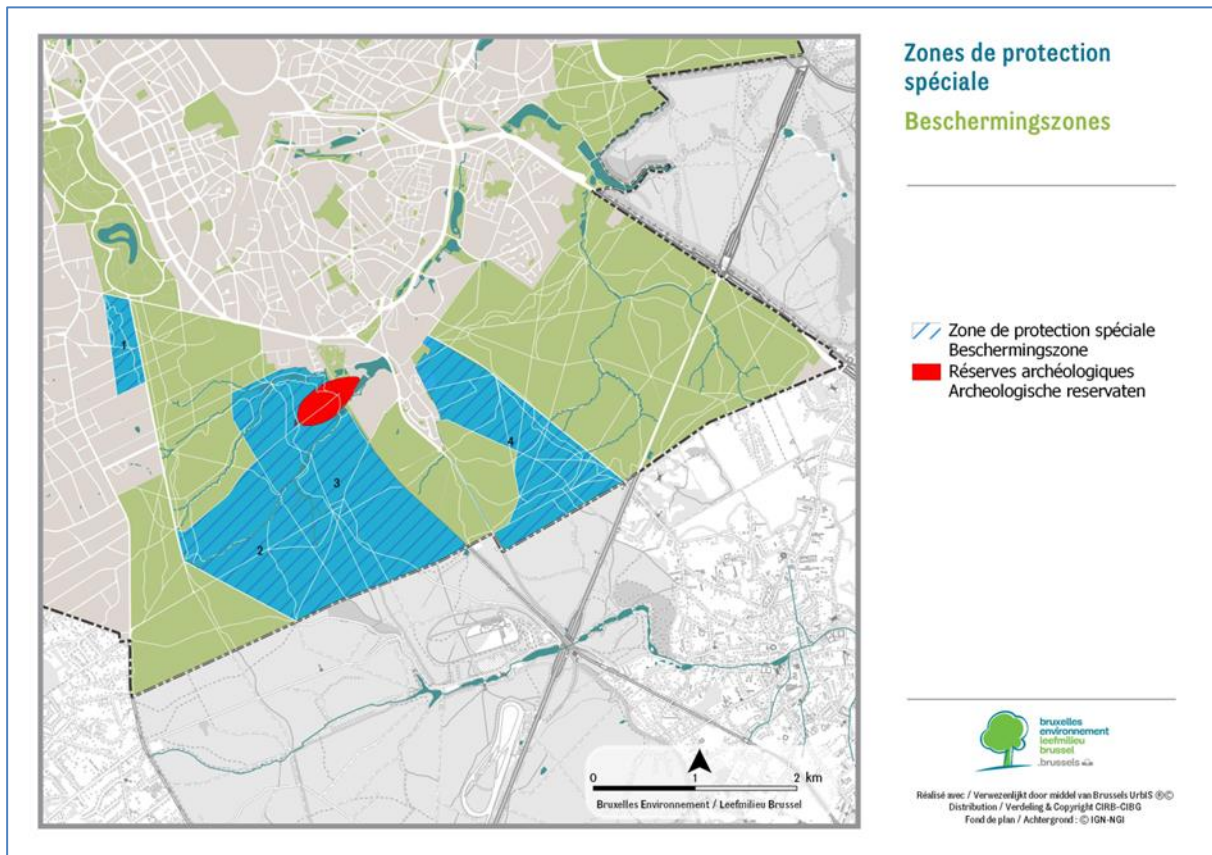
Tabel 14.9

Speciale beschermingszones	
Bron: Leefmilieu Brussel 2019	
	Oppervlakte (ha)
Speciale beschermingszone 1 (gelegen tussen de Gendarmendreef en de Lorrainelaan)	24
Speciale beschermingszone 2 (gelegen ten westen van de Infantedreef, tussen de Tweebergenweg en de Bundersdreef)	128
Speciale beschermingszone 3 (gelegen ten oosten van de Infantedreef)	249
Speciale beschermingszone 4 (gelegen ten westen van de Welriekende Dreef)	142
Totaal	543

Kaart 14.10

Ligging van de speciale beschermingszones en van archeologische reservaten in het Zoniënwoud

Bron : Leefmilieu Brussel, 2017

3. Gebieden die beschermd zijn krachtens de regelgeving inzake ruimtelijke ordening: groene ruimten en landbouwzones van het Gewestelijk Bodembestemmingsplan (GBP)

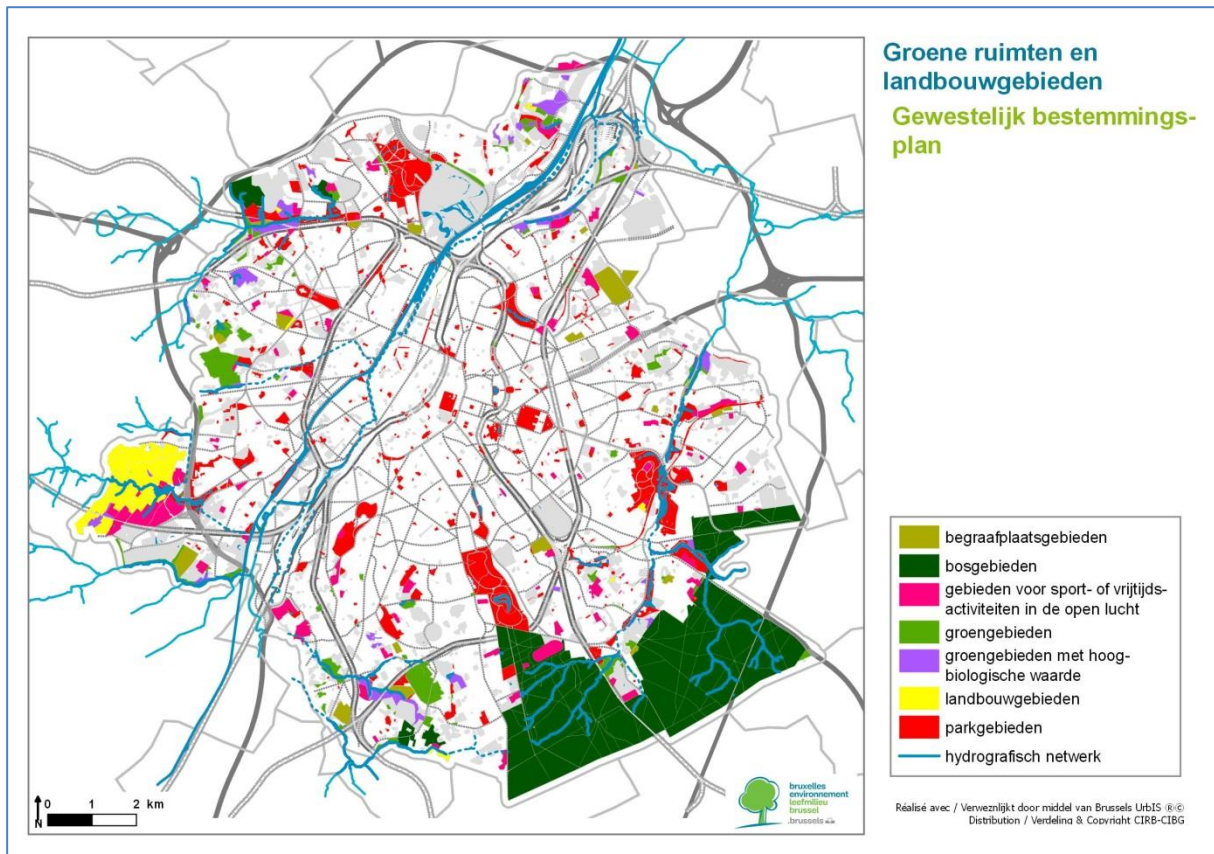
Planningsinstrumenten spelen een cruciale rol bij de instandhouding van groengebieden in de stad. Sommige groene ruimten worden beschermd via de regelgeving inzake ruimtelijke ordening. Het GBP en het bijbehorende bestemmingsplan verdelen het grondgebied in zones volgens een twintigtal bestemmingen. Hierin worden de richtlijnen vastgelegd die gelden voor het geheel van de gebieden en voor elk type bestemming. Het GBP dat op dit ogenblik van kracht is (d.w.z. het tweede GBP dat in 2001 werd goedgekeurd en dat twee keer gedeeltelijk gewijzigd is), onderscheidt 8 bestemmingen voor groene ruimten in de brede betekenis van het woord, namelijk:

- Groengebieden;
- Groengebieden van hoge biologische waarde;
- Parkgebieden en koninklijk domein (paleis van Brussel en domein van Laken);
- Sport- en recreatiegebieden in de open lucht;
- Begraafplaatsgebieden;
- Bosgebieden;
- Erfdienstbaarheidszones rond bossen en wouden (non aedificandi zone van 60 meter);
- Agrarische gebieden.

Kaart 14.11

Ligging van de groene ruimten en landbouwgebieden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron : Leefmilieu Brussel, 2014

De groengebieden van het paleis van Brussel en het domein van Laken zijn parkgebieden volgens het GBP maar hebben het statuut van koninklijk domein en zijn daarom meestal niet toegankelijk voor het publiek. Alle handelingen die nuttig of noodzakelijk zijn om deze eigendommen in te richten, zijn toegestaan.

Tabel 14.12

Gebieden voor groene ruimten (in brede zin) en landbouwgebieden van het GBP		
Bron : BISA en Leefmilieu Brussel 2015		
Gebieden	Oppervlakte (ha)	Aandeel van de regionale oppervlakte (%)
Groengebieden	296	1,8
Groengebieden met hoogbiologische waarde	179	1,1
Bosgebieden	1 680	10,4
Parkgebieden (behalve Koninklijk Domein)	930	5,8
Koninklijk Domein	171	1,1
Landbouwgebieden	228	1,4
Gebieden voor sport- of vrijetijdsactiviteiten in openlucht	340	2,1
Begraafplaatsgebieden	152	0,9
Totaal	3 976	24,5

De voorschriften van het GBP die van toepassing zijn op groene ruimten geven enkel een beschermingsstatuut aan gebieden die van ecologisch belang zijn: sommige handelingen en werken zijn verboden, maar er worden geen verplichtingen opgelegd voor het behoud van de biologische waarde van de site. Wat de bestemmingen "groengebied", "groengebied met hoge biologische waarde", "parkgebied" en "bosgebied" betreft, wordt wel rekening gehouden met de ecologische aspecten van het betreffende gebied, zij het in verschillende mate. De strengste maatregelen voor de bescherming van de natuur gelden voor de "groengebieden met hoge biologische waarde", bestemd voor het behoud of herstel van de natuurlijke habitats van zeldzame dier- en plantensoorten of habitats die een belangrijke biodiversiteit vertonen. In deze zones worden enkel handelingen en werken toegestaan die noodzakelijk zijn voor de actieve of passieve bescherming van het natuurlijk milieu of van de soorten, of voor de verwezenlijking van het groene netwerk (op voorwaarde dat in dit laatste geval de handelingen en werken verenigbaar zijn met de bestemming van het gebied). Op wettelijk vlak garandeert dit statuut evenwel geenszins een goed beheer van het gebied. In de 3 overige gebieden komt de ecologische functie veel meer in aanraking met de sociale, pedagogische en ruimtelijke functies; voor de bosgebieden komt hier nog de economische functie bij (hout).

Het GBP stelt ook erfgoedzones vast rond de bossen en wouden (behalve als er een bijzonder bestemmingsplan aanwezig was voor de goedkeuring van het GBP in 2001). Deze zones zijn non aedificandi zones die zich uitstrekken over een lengte van 60 meter (30 m onder bijzondere voorwaarden) vanaf de grens van de bosgebieden.

Uit een vergelijking van de verschillende beschermingsstatuten van groengebieden met een hoge biologische waarde volgens het GBP, blijkt dat ongeveer 57% van de oppervlakte ook beschermd wordt via het statuut Natura 2000 of het statuut van natuur- of bosreservaat. Dit betekent dat enkel het GBP een beschermingsstatuut biedt voor een relatief groot deel van de groengebieden met hoge biologische waarde. Er bestaat dan ook geen enkele beheerdoelstelling voor deze gebieden onder eender welke vorm dan ook.

Omgekeerd zijn nagenoeg alle oppervlakten van de SBZ opgenomen in groengebieden, agrarische gebieden of blauwe gebieden op het GBP. We merken evenwel op dat het Vorserijplateau, gelegen in een Natura 2000 gebied (SBZ I) als grondreserve ingekleurd staat in het GBP. Daarnaast is één Natura 2000 gebied, waarvan de grond eigendom is van de huisvestingsmaatschappij "Le Logis", gelegen in een woonzone (cfr. focus op het Vliegend Hert, Rapport over de staat van het leefmilieu 2011-2014).

Naast de bescherming van groengebieden, vereist de bescherming van de biodiversiteit ook het herstel en de instandhouding van de ecologische continuïteit tussen de groene ruimten om afgezonderde "natuureilandjes" te voorkomen, wat uiteindelijk zou leiden tot een verschraving van de fauna en flora. Zoals het natuurplan stelt, hebben tal van studies aangetoond dat het onthaalpotentieel voor de biodiversiteit van habitats die onderling verbonden zijn door ecologische corridors, in verhouding veel groter is dan dat van habitats van gelijkaardige grootte, maar die van elkaar zijn

afgezonderd. De aanwezige ecosystemen zijn er dus evenwichtiger, stabiel en veerkrachtiger, wat betekent dat ze eventuele verstoringen kunnen overwinnen, zoals verstoringen die verband houden met de klimaatverandering of met biologische invasies.

Groene en blauwe netwerk in de gewestelijke planning

Volgens het Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling (GPDO) goedgekeurd in 2018: «Het groene netwerk en het blauwe netwerk zijn geïntegreerde strategieën voor de kwalitatieve en kwantitatieve ontwikkeling van de groenvoorzieningen, het leefmilieu en de stedelijke leefomgeving in het algemeen. (...) De functies van deze netwerken zijn divers en gericht op recreatie, ecologie, omgeving, landschap, cultuur en erfgoed. Daardoor wordt de hoge kwaliteit van de leefomgeving gegarandeerd en wordt de natuur gebruikt als een hulpbron die in het stedelijk leven is geïntegreerd. Een dergelijke leefomgeving ontwikkelt zich ook via strategische netwerken zoals het speelnatuur, het socio-recreatieve netwerk en het ecologische netwerk. De gewestelijke prioriteiten van het groene en het blauwe netwerk zijn als volgt :

- het groene netwerk versterken en uitbouwen als een geïntegreerde ontwikkelingsstrategie van groenvoorzieningen;
- het blauwe netwerk versterken en uitbouwen als een geïntegreerde strategie voor de verbinding van de oevers, waterlopen, vijvers, vochtige gebieden, fonteinen, bekkens, ...;
- strategische netwerken ontwikkelen in het overkoepelend kader van het groene en het blauwe netwerk;
- het groene en het blauwe netwerk van Brussel verbinden met gebieden buiten Brussel”.

De integratie van de programma's voor groene en blauwe netwerken in het GeWOP en het GBP stelt Leefmilieu Brussel in staat om op te treden als adviserende instantie en overlegorgaan in het kader van stedenbouwkundige projecten in zones die tot het groene netwerk behoren.

Ecologisch netwerk

De ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud stelt als belangrijke doelstelling voorop om bij te dragen tot de invoering van een Brussels ecologisch netwerk. Zowel het Gewestelijk natuurplan als het GPDO brengen het concept van netwerk of ecologisch netwerk naar voren, dat, samen met het blauwe netwerk, het socio-recreatief netwerk en het speelnatuur, verbonden is met het groene netwerk. Volgens het GPDO, vormt het ecologisch netwerk " een coherent geheel van natuurlijke, seminatuurlijke en kunstmatige elementen van het gewestelijk grondgebied die in stand gehouden, beheerd en/of hersteld moeten worden. Zo kan men bijdragen tot de instandhouding van de soorten en natuurlijke habitats van communautair en gewestelijk belang of tot het herstel ervan in een gunstige staat van instandhouding. Het Brusselse ecologische netwerk is samengesteld uit centrale, ontwikkelings- en verbindingengebieden en omvat met name de natuurreservaten, de bosreservaten en het deel van het Natura 2000-netwerk dat op het gewestelijke grondgebied ligt. Ook omvat het de gebieden met een hoge biologische waarde in de zin van het GBP en de punctuele en lineaire elementen van het stedelijke of landelijke landschap die te klein zijn om een centraal, ontwikkelings- of verbindingengebied te vormen maar voldoende groot om bij te dragen tot het behoud, de dispersie of de migratie van de soorten, met name tussen de centrale gebieden. Het groene en het blauwe netwerk dragen bij tot de vorming van het Brusselse ecologische netwerk. Dit laatste is verbonden met de bestaande centrale, ontwikkelings- en verbindingengebieden in de buurgewesten zodat ze een coherent geheel vormen.”

Deze ecologische corridors zijn nog niet vertaald naar het GBP, maar het GPDO bevat in bijlage een kaart (Bescherming van de biodiversiteit) die de te beschermen en op te waarderen half-natuurlijke gebieden en de gebieden voor het versterken van de connectiviteit van het ecologische netwerk afbakt. Het natuurplan dat in april 2016 werd goedgekeurd brengt het Brussels ecologisch netwerk bovendien in kaart (zie kaart 02_1 in bijlage bij het plan, https://leefmilieu.brussels/sites/default/files/user_files/o2_1_annexenl.pdf) en voorziet dat de Regering, voor gebieden die gelegen zijn buiten natuurreservaten, Natura 2000 gebieden, groengebieden en agrarische gebieden, kan toezien op de instandhouding van de biologische waarde van deze gebieden en hun functie binnen het ecologisch netwerk door middel van een aanpassing van de voorschriften van het GBP en van de Bijzondere Bestemmingsplannen. Het verduidelijkt daarnaast, in toepassing van artikel 66 van de Natuurordonnantie, dat de Regering een beroep kan doen op bijzondere beschermingsbesluiten en op aanmoedigingsmaatregelen voor het behoud, het beheer en de ontwikkeling van stedelijke biotopen en landschapselementen die door hun lineaire en continue structuur, hun rol van verbinding of van schuilplaats, van essentieel belang zijn voor de

migratie van wilde soorten en de ecologische coherentie van het Natura 2000-netwerk en het Brussels ecologisch netwerk verbeteren.

Voor meer informatie over het Groene netwerk verwijzen we naar de gedocumenteerde fiche en de focus van het Verslag over de Staat van het Brussels Leefmilieu 2011-2014, die gewijd zijn aan dit onderwerp.

4. Gebieden die beschermd zijn krachtens de wetgeving inzake erfgoedbescherming

Het wettelijk kader betreffende de bescherming van het Brussels erfgoed is vervat in het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening (BWRO) en diverse toepassingsbesluiten. Deze bescherming gebeurt ofwel door het erfgoed op te nemen als beschermd goed, ofwel door het in te schrijven op de bewaarlijst.

De notie "erfgoed" is van toepassing op architecturaal erfgoed (monumenten), architectonische gehelen (bijv. tuinwijken), archeologische sites, maar ook op "levend erfgoed" met inbegrip van bijzondere gebieden en bomen. In tegenstelling tot goederen die ingeschreven staan op de bewaarlijst, kunnen beschermde goederen een subsidie ontvangen en beschikken ze doorgaans over een beschermingsgebied. Ze mogen ook niet worden afgebroken, terwijl de afbraak van goederen die op de bewaarlijst staan, afhankelijk is van de bijzondere beschermingsvoorwaarden die in het besluit tot inschrijving op de bewaarlijst worden vastgelegd.

Het statuut van beschermd gebied was, in januari 2018, van toepassing op 137 gebieden (waaronder 5 opmerkelijke bomen) met een totale oppervlakte van 2655 ha (inclusief gebouwen) en behelst parken (Park van Brussel, Ter Kamerenbos, ...), tuinen, opmerkelijke bomen en halfnatuurlijke niet bebouwde of gedeeltelijk bebouwde gebieden (Zoniënwoud, Wilderbos, Vogelzang ...). Hoewel dit statuut een erg efficiënte bescherming van de erfgoedwaarde van de site verzekert, verhindert de vrij starre aard ervan soms een beheer dat aangepast is aan de instandhouding of de verbetering van de biodiversiteit. Daarnaast staan 147 sites (waaronder 111 opmerkelijke bomen) die een totale oppervlakte van 80 ha beslaan, op de bewaarlijst (BISA 2019ⁱⁱ).

Deze beschermde gebieden omvatten 2 archeologische sites in het Zoniënwoud (versterkt, neolithisch kamp en heuvels). Deze bescherming, die dateert van 2002, heeft vooral tot doel om de structuur en de stratigrafie van de bodem, de hoger en lager gelegen structuren en de archeologische resten die nog in de bodem aanwezig zijn, in stand te houden.

Tot op de dag van vandaag heeft de bescherming van deze 2 sites zich in het bijzonder vertaald in:

- het verbod de wegen te verlaten (sites in de SBZ 1);
- de afbraak van een speelplein op de site van het versterkt kamp (in 2013);
- de plaatsing van infoborden;
- het vellen van grote bomen op en in de buurt van heuvels (in 2015) en het versterkt kamp (in 2016) om de risico's op archeologische schade van de sites (door stormhout, ontwikkeling van het wortelstelsel, het aantrekken van fauna die de bodem verstoort,...) en de export van organisch materiaal (stammen, kruinen, takken,...) te beperken;
- de toepassing van een beheer dat de ontwikkeling van een lage of middelhoge vegetatie bevordert die weinig aantrekkelijk is voor de fauna die schade aan de site zou kunnen berokkenen (zoogdieren zoals bijvoorbeeld vossen, konijnen of reeën, maar ook aardwormen).

De beheerplannen van deze 2 archeologische sites werden onderworpen aan een openbaar onderzoek tegelijk met de ontwerpen van beheerplan van het Zoniënwoud en zijn natuur- en bosreservaten.

5. Gebieden die beschermd zijn krachtens de regelgeving inzake watervoorraden

Sommige gebieden genieten een beschermde status die er in de eerste plaats op gericht is om het oppervlaktewater, het grondwater en de habitats en soorten die direct afhankelijk zijn van water, te beschermen. Door de activiteiten die in deze gebieden toegestaan zijn te regelen, worden ook de natuurlijke milieus die in deze gebieden gelegen zijn, enigszins beschermd.

ⁱⁱ http://bisa.brussels/themas/milieu-en-energie?set_language=n | ".WqAMPrMiGos (website geraadpleegd op 19/06/2019)

Samengevat zijn de gebieden die bescherming genieten via de regelgeving betreffende de watervoorraden in het Brussels Gewest:

- Beschermingsgebieden van waterlichamen (huidige en toekomstige) die gebruikt worden voor menselijke consumptie;
- Voor eutrofiëring gevoelige gebieden;
- Voor nitraten uit agrarische bronnen kwetsbare gebieden;
- Kwetsbare gebieden met hogere risico's.

We vermelden voor de volledigheid dat sommige activiteiten langs waterlopen, zoals planten, bouwen en opslagactiviteiten, ook gereguleerd zijn.

5.1. Beschermingsgebieden van waterlichamen (huidige en toekomstige) die gebruikt worden voor menselijke consumptie

Ongeveer 3% van het leidingwater dat in het Brussels Gewest wordt gebruikt, wordt door Vivaqua onttrokken in de watervoerende laag van het Brusselaan in het Zoniënwood en het Terkamerenbos. Dit waterlichaam is het enige dat in het Brussels Gewest is aangeduid voor de onttrekking van voor menselijke consumptie bestemd water.

De wet (KB van 18 september 1987 betreffende de bescherming van het grondwater in het Brussels Gewest) voorziet dat de afbakening van beschermingszones en waterwinningsgebieden rekening moet houden met de volgende punten:

- de geografische oppervlakte van het waterwinningsgebied wordt bepaald door een lijn op minimum 10 en maximum 30 meter afstand van de buitengrens van de installatie op elk waterwinningspunt;
- Er worden 3 beschermingszones afgebakend afhankelijk van de trajecttijd van het water tot de winningsplaats:
 - Zone I: het geheel van de punten vanwaar het water de winningsplaats kan bereiken na een tijd die korter is dan 24 uur;
 - Zone II: het geheel van de punten vanwaar het water de winningsplaats kan bereiken na een tijd die ligt tussen 24 uur en 50 dagen;
 - Zone III: het geheel van punten van het voedingsbekken van de winning, met uitzondering van de voormelde zones I en II.

Het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 19 september 2002 (gewijzigd door het besluit van 23 februari 2017) houdende afbakening van een beschermingszone rondom grondwaterwinningen in het Ter Kamerenbos en onder de Lotharingendreef in het Zoniënwood, regelt de toegestane activiteiten:

- Zone I behelst waterwinningswerken en hun onmiddellijke omgeving; hier worden slechts de activiteiten toegelaten die rechtstreeks verband houden met de grondwaterbescherming en waterproductie, uitgezonderd afwijkingen (dwingende redenen van groot openbaar belang, waarvoor geen technisch en/of economisch leefbaar alternatief bestaat) ;
- In de zone II zijn verschillende activiteiten verboden en andere onderworpen aan bepaalde voorwaarden. We vermelden bij wijze van voorbeeld het verbod op de besproeiing of de irrigatie met lozingswater, het verbod op de aanleg van zinkputten, het verbod op boringen, uitgravingen en grondwerken dieper dan 2,5 m onder het maaiveld en de aanleg van nieuwe, overdekte omheinde terreinen bestemd voor dieren;
- Het beschermingsstatuut van een zone III behelst de verplichtingen van toepassing op de inrichtingen bepaald door de ordonnantie van 5 juni 1997 betreffende de milieuvergunningen, maar legt ook dichtheidsproeven op aan de ingegraven opslagplaatsen van koolwaterstoffen met een opvangcapaciteit van meer dan 5.000 liter.

De oppervlakte van deze zones bedraagt respectievelijk 0,1 km², 1 km² en 7,7 km² (Leefmilieu Brussel, Register van de beschermde gebieden, 2014). Enkel zone III is niet opgenomen in een Natura 2000 gebied.

5.2. Voor eutrofiëring gevoelige gebied

In toepassing van de richtlijn inzake de behandeling van stedelijk afvalwater, is het volledige grondgebied van Brussel geclassificeerd als een zone die gevoelig is voor eutrofiëring (Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 23 maart 1994 betreffende de behandeling van stedelijk afvalwater). Deze klassering heeft ervoor gezorgd dat er op kortere tijd systemen voor

afvalwaterinzameling en -zuivering werden geïnstalleerd en dat er striktere normen van toepassing werden op de afvalwaterzuivering.

5.3. Voor nitraten uit agrarische bronnen kwetsbare gebied

Deze klassering, die ook voortvloeit uit een Europese richtlijn, heeft tot doel om het grondwater en het oppervlaktewater te beschermen tegen verontreiniging door nitraten van agrarische oorsprong. Voor de zones die als kwetsbaar worden aangemerkt, moet een actieprogramma worden opgesteld. Het ministerieel besluit van 25 mei 1999 houdende afbakening van de "beschermingszones" in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, heeft een kwetsbare zone afgebakend die ongeveer gelijkloopt met beschermingszone III van de waterwinningen.

5.4. Kwetsbare gebieden met hogere risico's

De ordonnantie van 20 juni 2013 betreffende een pesticidegebruik dat verenigbaar is met de duurzame ontwikkeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest - die een Europese richtlijn omzet naar het gewestelijk recht - duidt zones aan waar het gebruik van pesticiden verboden is, voor zowel private als publiekrechtelijke beheerders (eigenaars of gebruikers van het goed), namelijk:

- Plaatsen en inrichtingen die door kwetsbare groepen worden bezocht (scholen, kinderdagverblijven en kinderopvangstructuren, speeltuinen, ziekenhuis- en gezondheidscentra, instellingen voor de opvang van bejaarden of personen met een handicap);
- Gebieden waar het natuurlijk milieu moet beschermd worden (Beschermingsgebied van waterwinning, Natura 2000-gebieden, natuur- en bosreservaten).

Meer in het algemeen is het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in openbare ruimten door beheerders van openbare ruimten sinds 1 januari 2019 verboden.

6. Conclusies

Dankzij de verschillende instrumenten voor de bescherming van zijn groene ruimten, is het Brussels Hoofdstedelijk Gewest erin geslaagd om relatief groen te blijven, vermits ongeveer 54% van zijn grondgebied wordt bedekt door vegetatie (zie fiche 13. Analyse van de niet-bebouwde oppervlakten in het BHG, op basis van de interpretatie van satellietbeelden). Zo'n 14,3% van het gewestelijk grondgebied is gelegen in een Natura 2000 gebied, wat niet gering is voor een stedelijk gebied met een grote bevolkingsdichtheid. Dat percentage ligt zelfs iets hoger dan in het Vlaams Gewest (12,3%) en het Waals Gewest (13%). Echter, als gevolg van de bevolkingsgroei en de toenemende verstedelijking, blijven de natuurgebieden krimpen en versnipperen. Zo zijn naar schatting 20% tot 25% van de ruigten tussen 1998 en 2008 bebouwd. Deze evolutie is te wijten aan de aanzienlijke druk van de vastgoedsector op de ruimten die grotendeels niet ingekleurd staan als groengebied in het GBP (departement Strategie groene ruimten 2012 op basis van verschillende bronnen).

Bovendien ontbreekt voor ongeveer 43% van de groengebieden met hoge biologische waarde van het GBP een actief beschermingsstatuut (Natura 2000 of reservaten) dat instandhoudingsdoelstellingen en beheerplannen oplegt.

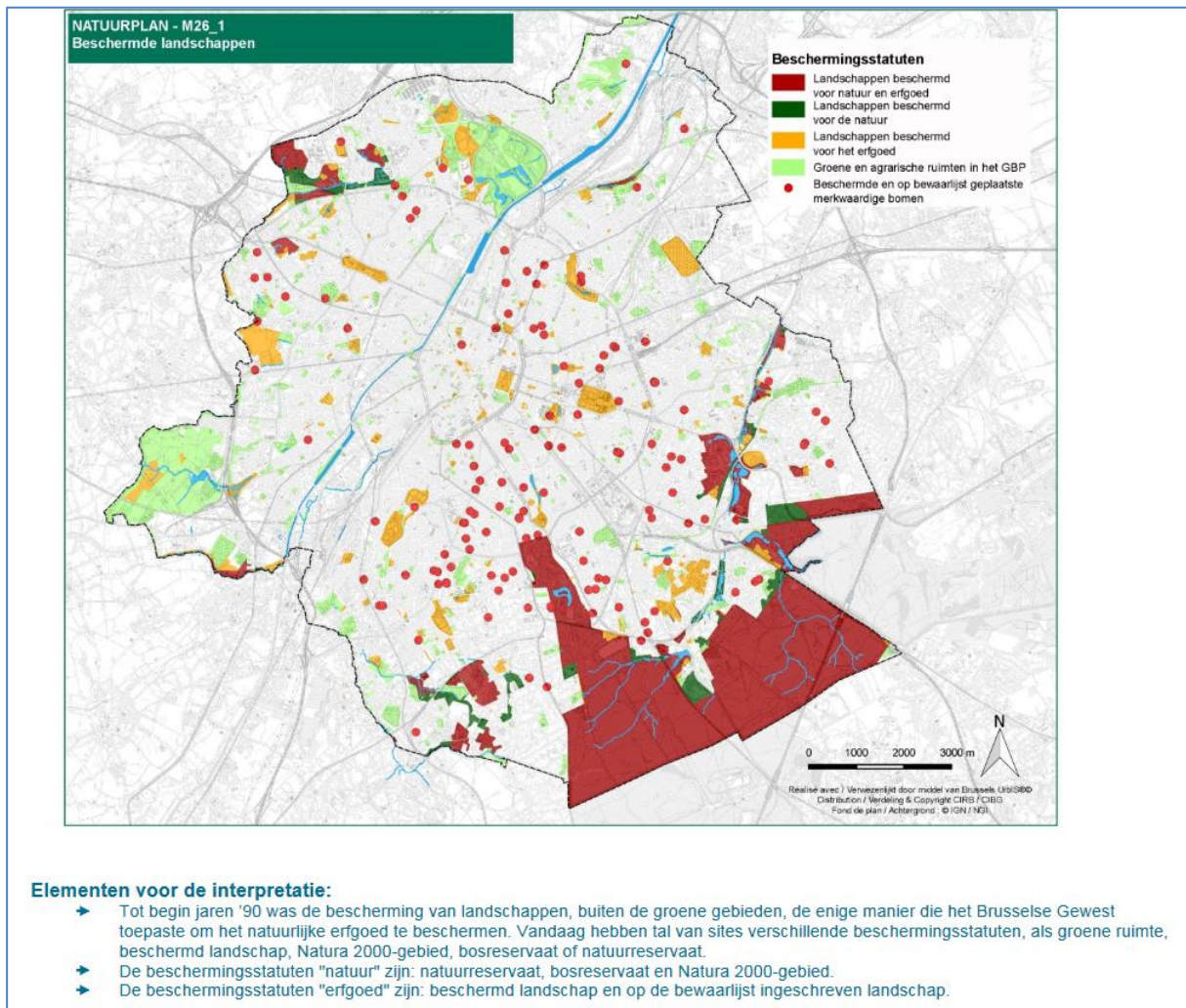
Zoals geïllustreerd in de onderstaande kaart, blijkt ook dat op vele Brusselse groene ruimten verschillende beschermingsstatuten rusten die verschillende primaire doelstellingen nastreven: bescherming van de natuur, behoud van groene ruimten voor sociale doeleinden, bescherming van het cultureel of landschappelijk erfgoed, bescherming van de watervoorraden.

Kaart 14.13

Sites met diverse beschermingsstatuten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (toestand 2015)

Bron : Leefmilieu Brussel - BIMen Brussel Stedelijke Ontwikkeling (BSO), 2015

Deze situatie werpt vragen op, aangezien deze doelstellingen niet altijd volledig compatibel zijn en er geen prioriteitsregels lijken te bestaan tussen de beschermingstypes. Een gekend voorbeeld is het Brussels gedeelte van het Zoniënwoud dat, geheel of gedeeltelijk, meerdere statuten heeft, waaronder dat van beschermde site voor erfgoedkundige doelen (vooral wegens de esthetische waarde van haar "beukenkathedraal") en dat van Natura 2000 gebied. Maar op de lange termijn lijkt het behoud van deze "beukenkathedraal" in zijn huidige faciës voor de meeste gebieden van het Zoniënwoud onzeker (veroudering van het bomenbestand, vaak onaangepaste bodem, uniformiteit van het bomenbestand waardoor de bomen kwetsbaarder zijn voor wind en ziekten, de verwachte gevolgen van de klimaatverandering, zie focus "Zoniënwoud en de risico's van klimaatverandering" van de Synthese van de staat van het Brussels leefmilieu 2007-2008).

Met deze bestuursmoeilijkheid wordt rekening gehouden in maatregel 26 van het ontwerp van natuurplan, die tot doel heeft "het optimaliseren van de aansluiting tussen de verschillende beschermingsystemen van de groene ruimten". Deze maatregel bevat verschillende voorschriften betreffende de invoering van coördinatieprocedures en raadplegingen tussen Leefmilieu Brussel en Brussel Stedelijke Ontwikkeling en betreffende een hervorming van de beschermingsstatuten om de samenhang tussen meerdere beschermingsstatuten te rationaliseren en te optimaliseren. De natuurordonnantie voorziet bovendien dat de regering maatregelen kan nemen om een gemeenschappelijke procedure op te stellen voor de goedkeuring van de beheerplannen voor de

natuurrezervaten, de Natura 2000-gebieden en de patrimoniale beheerplannen die voorzien zijn door het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening (BWRO).

Bronnen

1. BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST 2012. « Ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud », Belgisch Staatsblad 16.03.2012 pp. 16017-16092. Te raadplegen op: http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2012030115&table_name=wet
2. LEEFMILIEU BRUSSEL 2012. « Rapport over de staat van de natuur in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, september 2012 (.pdf) », 156 bladzijden. Te raadplegen op: http://document.environnement.brussels/opac_css/doc_num.php?explnum_id=4818
3. LEEFMILIEU BRUSSEL 2014. « Register van de beschermde gebieden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest : Bijlage 3 van het Waterbeheerplan 2016-2021 », 61 bladzijden + bijlagen. Te raadplegen op: http://document.environnement.brussels/opac_css/electfile/RAP_201409_Bijlage3_RegisterBeschermdeGebieden.pdf
4. PRIGNON J.-C. 2015. « Des plans de gestion pour les sites archéologiques du camp fortifié néolithique de « Boitsfort-Etangs » et des Tumuli à Watermael-Boitsfort (BE) », in Notae Praehistoricae, 35/20154 : 77-93. <http://www.naturalsciences.be/mars/groups/fnrs-contact-group/notae-praehistoricae/NP35/>
5. REGERING VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST 2013. « Ontwerp van Gewestelijk plan voor Duurzame Ontwikkeling », 379 bladzijden + bijlagen. Te raadplegen op: http://www.gpdo.brussels/sites/default/files/gpdo_nl_web.pdf
6. VAN DE VOORDE T., CANTERS F. ET CHEUNG-WAI CHAN J. 2010. « Mapping update and analysis of the evolution of non-built (green) spaces in the Brussels Capital Region – Part I & II », cartography and GIS Research Group, department of geography, VUB, studie in opdracht van Leefmilieu Brussel, 35 bladzijden (enkel in het Engels) Te raadplegen op: http://document.environnement.brussels/opac_css/doc_num.php?explnum_id=5183

Andere te raadplegen fiches

Thema « Fauna en flora in Brussel »

- 10. Natuurlijke habitats in de Brusselse groengebieden
- 18. Lokaal staat van instandhouding voor habitat- en vogelrichtlijnsoorten binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Thema « Grondgebruik en landschappen in Brussel »

- 1. Grondgebruik in Brussel
- 5. Biologisch patrimonium: beschermde gebieden (2002)
- 6. Het groen netwerk
- 13. Analyse van de onbebouwde oppervlakten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest door interpretatie van satellietbeelden

Auteur(s) van de fiche

DE VILLERS Juliette

Herlezen door : ENGELBEEN Mathias, DAVESNE Sandrine, PRIGNON Jean-Christophe.